
DE GENTSE BURGERLIJKE WACHTEN. 1814-1914. **(Vervolg)**

DE BURGERWACHT TE PEËRD. 1830-1833.

De geschiedenis van de eenheid waar we het nu zullen over hebben is enerzijds verward en anderzijds vertolkt ze op klare wijze de gemoedstoestand van het Gent van eind 1830. Nijverheidstad bij uitstek telde Gent een groot aantal fabrieksarbeiders die, door de revolutie, hun positie hoopten te verbeteren en dus de patriotten welgezind waren. De nijveraars en handelaars waren, samen met de meeste leden van het schepencollege, Oranjegezind. Doordat de stedelijke industrie door Willem I was bevoordeligd en omdat de onlusten het handelsleven lamlegden, stond de burgerij eerder vijandig tegenover de revolutie.

De rijke industrieel J.B. De Graet, uit de Lange Munt, vertelt ons in een boekje uitgegeven in 1856, hoe de vork in de steel zat. (1) We moeten zijn beweringen wel met een korrel zout nemen, aangezien hijzelf een fervent orangist was en een grondige hekel had aan de leiders van de Gentse patriotten en aan baron Charles Coppens, kommandant van de burgerlijke wacht te voet, in het bijzonder.

Op het ogenblik dat het stadsbestuur de temporaire wacht te voet oprichtte (27 augustus) besloten enkele welstellende burgers zich te verenigen in een compagnie bereden burgerwacht. Als doel stelden ze zich, de eigendommen van hun gelijkgezinden te beschermen en te helpen de rust in de stad te handhaven.

Jonker Papeians de Morchoven (2) die het bevel over de vrijwillige ruiters op zich had genomen berichtte het stadsbestuur op 28 augustus: *"Op de vergadering van aanzienlijke inwoners (des habitants notables) die vandaag*

had, hebben we de volgende officieren voor de burgerwacht te paard, onder mijn bevel, benoemd: Ch. Fervaecke, François Van Aken, Eugène Papeleu, Louis Van der Straeten-De Smet, Napoleon De Vos en J. De Graet. Als adjudant heb ik verkozen De Bast-De Hert. Ik hoop dat deze orde uw goedkeuring zal wegdragen." (SAG-M25)

Samen met het 8e Huzaren uit het Verenigde Nederlandse leger, dat garnizoen hield in Gent, patrouilleerde de wacht te paard door de stad. De paarden en vuurwapens, meestal zadelpistolen, waren eigendom van de ruiters die geen vergoeding verlangden voor hun diensten.

Op aanvraag van het schepencollege overhandigde de bewapeningsofficier van de Huzaren op 29 augustus dertig sabels met gordel aan de wacht. De 1ste september veranderden nogmaals 20 steekwapens van eigenaar, waardoor we kunnen stellen dat de getalsterkte van onze garde op dit ogenblik rond de 50 man lag.

De omstandigheden in acht genomen verliep het leven in de stad betrekkelijk rustig tot er op 28 en 29 september hevige rellen uitbarstten. *"De burgerlyke ruytery dwingt de menigte volks den kauter te ruymen en verspreyde voorders in alle de aenpaelende straeten de zamengerotte menigte, waerdoor om negen uren des avonds alles tot de volmaeckste order was wedergekeerd"*. (GvG-30 sep) Spijts een verordening in de stad geafficheerd, die alle samenkomsten van meer dan 5 personen verbood, bleef de onrust aanhouden.

Toen op 2 oktober baron Charles Coppens door de burgemeester als bevelhebber over alle wachten te voet was aangesteld, begonnen de moeilijkheden. De baron vond het de normaalste zaak van de wereld dat ook de wacht te paard onder zijn bevel kwam te staan. Wat Coppens normaal vond werd door de ruiters niet aanvaard. Ze uitten de wens zelfstandig te blijven en alleen op te treden op verzoek van de burgemeester. De Graet vertelt ons dat er op 2 oktober ook verkiezingen plaats vonden in de schoot van de cavalerie, waar hij als nieuwe kommandant uit de bus kwam en Papeians zich terugvond als gewoon ruiter in de 3e compagnie. Niets is minder waar; in een nota van 4 oktober gericht aan de stadsraad, meldde kapitein Papeleu: *"... Het corps heeft benoemd als tweede in bevel de heer De Graet, die het commando zal nemen bij afwezigheid van de bevelhebber. De heer Van der Straeten zal de heer De Graet vervangen als kapitein."* (SAG-M25) Ook de dagbladen gaven dezelfde nieuwe opstelling *"... Papeians de Morchoven, commandant en J. De Graet 2e commandant"*. (GvG-en JdG-5 okt)

De Graet vertelt ons verder dat hij, bij een vergadering in het raadhuis, voorsloeg persoonlijk naar de citadel te gaan om er de ingesloten Hollandse bevelhebbers af te halen voor een gesprek ten stadhuize om ze over te halen tot een eervolle capitulatie. Hij vroeg wel een schriftelijke opdracht getekend door de burgemeester. Van Crombrugghe voldeed aan het verzoek en

liet volgend schrijven opstellen: *"A monsieur De Graet, commandant de la garde à cheval. Je vous prie de commander une escorte de six cavaliers qui devront se réunir demain au Lion d'or, à dix heures précises du matin, ou ils recevront vos ordres ultérieurs. Cette escorte est destinée à aller prendre à la citadelle, comme nous en sommes convenus, les officiers supérieurs et les conduire à la maison-de-ville. Je désire Monsieur, que vous vous trouviez vous même à dix heures à l'hôtel-de-ville, et que vous commandiez l'escorte. Gand le 7 octobre 1830. Van Crombrughe, bourgmestre"*.

Nog steeds volgens dezelfde schrijver heeft hij op 8 oktober de bevelen uitgevoerd, de Hollandse officieren naar het stadhuis gebracht en ze ook terugbegeleid. We willen graag geloven dat hij het escorte heeft aangevoerd, maar niet dat hij op dit ogenblik reeds bevelhebber was over de wacht te paard, we lezen nl. in het verslag van de uitzonderlijke raadsvergadering van 7 oktober: *"... Messieurs le Baron Destombes et son adjudant Isebrant de Lendonck, sont immédiatement après introduit dans la salle du conseil, par Mr Papeians de Morchoven, commandant de la garde bourgeoise à cheval qui à été les prendre à l'entrée de la ville... ces messieurs se retirent et sont reconduits à la Citadelle escortés comme à leur arrivé"*. (RV-7okt)

Na het voorval op 7 oktober horen we wel degelijk niets meer van Papeians. Alle notas nadien verstuurd zijn gericht aan kommandant De Graet. Vergeven we de schrijver van het "récit" de kleine leugen of vergetelheid, zichzelf enkele weken te vroeg als bevelhebber te hebben aangesteld.

Onze burgerlijke cavalerie was onderverdeeld in drie compagnies. De eerste, onder bevel van Eugène Papeleu, ontvanger der belastingen in de stad, had zijn verzamelplaats in het hotel "du Paradis" in de Donkersteeg en was 32 man sterk. De 2de compagnie bevolen door de koopman Louis Van der Straeten-De Smet, vergaderde zijn 33 ruiters in de Gouden Leeuw ten Putte (nu Gouden Leeuwplein). Het hoofdkwartier van de 3e compagnie, waar kapitein Auguste De Potter de scepter zwaaide over 28 wachten, lag in het hotel "des Pays-Bas" op de hoek van de Donkersteeg en de Koornmarkt. De hotels waren speciaal gekozen omdat ze voorzien waren van de nodige paardestallen. Ook waren de kwartieren makkelijk te verdedigen, men had maar de Donkersteeg aan beide zijden te bewaken.

Alles wijst er op dat de wacht te paard, die op dit ogenblik één maand bestond, reeds voorzien was van een uniform, maar daarover later meer.

Dat er wel degelijk moeilijkheden waren in de schoot van de ruitery bewijst een rondschrijven van de burgemeester aan zijn welstellende onderdanen om hen te bewegen politieke meningsverschillen te laten varen en dienst te nemen (hernemen? sic) bij de bereden garde. (Afb. 1)

Na de rellen van 28 en 29 september bleef de onrust bestaan. De burgerwacht, zowel te voet als te paard, moest dagelijks optreden om de rust te herstellen. (3)

GAND, 30 septembre 1830.

Monsieur,

Dans les circonstances graves où nous nous trouvons, le salut de notre ville dépend de l'union de tous les habitans. Je compte sur vous, Monsieur, pour faire partie de la garde bourgeoise à cheval, et j'ose espérer que vous répondrez à l'appel que je vous fais dans l'intérêt de tous les habitans de notre ville natale; le service ne sera ni difficile, ni pénible, si tous les bons citoyens se prêtent des secours mutuels. Vous n'êtes point appelés à défendre telle ou telle opinion politique; il s'agit du maintien de la tranquillité publique, il s'agit d'empêcher le désordre et le pillage dont nous voulons vous garantir nos concitoyens.

Je me flatte donc, Monsieur, que vous voudrez bien vous rendre à l'hôtel-de-ville, demain à dix heures du matin, pour procéder en ma présence au choix d'un commandant et à l'organisation du corps.

Le Bourgmestre de la ville,

Van Crombrughe.

Afb. 1. SAG M25. Rondschrijven 30 sep. 1830.

Op 10 oktober kwam het legioen "Belgo-Parisienne", door het Voorlopig Bewind gestuurd om de Hollanders uit de citadel te jagen, de stad binnen. De patriotten onder het bevel van de Pontecoulant werden door de arbeiders geestdriftig begroet. De burgerij en daarmee de meeste burgerwachten, vrezende voor nog meer moeilijkheden, waren niet zo opgetogen. Ze waren niet bereid de vrijwilligers, meestal avonturiers, medewerking te verlenen. Dat het wantrouwen van de burgers niet ongegrond was kwam tot uiting tijdens de gevechten van 15 oktober tussen de burgerwacht en de patriotten gesteund door het gespuis. (3) Ook op 16 oktober was de toestand nog zeer gespannen. Verschillende leden van de ruitery werden verontrust en hun huizen op wapens onderzocht.

's Anderendaags verzamelden zich de woedende ruiters in het hotel "du Paradis" en besloten de eenheid te ontbinden. Volgens De Graet kwam generaal Duvivier, ondertussen militair bevelhebber der beide Vlaanders geworden (13 okt), in persoon op de vergadering en deed volgende merk-

waardige uitspraak: *"En toute circonstance vous pourrez agir comme vous le trouverez convenable, vous n'avez d'ordre à recevoir ou à suivre d'aucun chef, votre bonne volonté est connue... je vous réclame maintenant votre assistance pour tenir en respect ceux qui osent troubler le repos"*.

Ook de burgemeester vroeg De Graet het korps niet te ontbinden en verder te patrouilleren: *"... nous comptons à cet egard sur le patriotisme et le bon esprit qui toujours a distingué la garde à cheval"*. (SAG-M25)

Bij de reorganisatie van de burgerwacht volgens het reglement van 19 oktober werd er niet gesproken over de cavalerie, waaruit we kunnen besluiten dat Coppens richtlijnen had gekregen deze groep met rust te laten. (RV-19 okt) In het vervolg kwamen de bevelen voor het inzetten van de ruiters van Duvivier, langs het plaatsbureel.

Toen de Gentse vrijwilligers naar Antwerpen vertrokken om er de citadel te ontzetten (28 oktober) begeleidden de cavaliers ze tot buiten de stad waarna ze de stadspoorten bleven bewaken om degenen die snel terugkwamen om hun wapen te verkopen, te arresteren. (4)

Leden van het Voorlopig Bewind bezochten Gent op 23 november. De burgerwachtkommandanten gingen hun opwachting maken in het Posthotel aan de Kouter. Volgens De Graet riep generaal Nijpels hem ter zijde en maakte de opmerking dat zijn uniform te opzichtig was en hij persoonlijk de voorkeur gaf aan de kiel. De Graet antwoordde dat de wacht te paard, onder zijn bevelen, samengesteld was uit personen die zich niet graag met een kiel tooiden. Op hetzelfde ogenblik kwamen de andere chefs, wel in blauwe schort, de generaal begroeten. Ze waren vergezeld van een dertigtal mannen uit het volk, waarvan velen op klompen, die tevreden waren over een kiel te beschikken om er hun lompen onder te verbergen.

We sluiten hierbij aan om uit te wijden over de uniform van de "garde à cheval". Als we even de burgerlijke stand van de ruiters nagaan vinden we er 20 fabrikanten, 17 kooplieden, 10 handelaars, 17 eigenaars, enkele advocaten, oud-officieren, bankiers e.a. Het zal iedereen wel duidelijk zijn dat deze personen, waaronder meerdere edelen, zich niet graag vertoonden in een blauwe boerenkiel. Als we ook weten dat het dragen van een uniform in die dagen, meer dan nu, een prestigezaak was, kunnen we aannemen dat de cavalerie van de burgerwacht reeds in de eerste weken na de oprichting over een uniform beschikte. Een bewijs daarvoor levert het schilderij dat we vonden in het Folkloremuseum op de Kraanlei, waarop is afgebeeld de luitenant De Potter, terwijl hij zijn eenheid toespreekt op de Botermarkt. (5) Het doek draagt het jaartal 1832. (6) De tenue door De Potter gedragen is niet deze voorgeschreven door het Besluit van 14 juli 1831, (7) waardoor we kunnen stellen dat die kledij reeds vóór die datum is gemaakt en gedragen, ook door de andere ruiters.

Laat ons even toe het prachtige gewaad van de luitenant te beschrijven, al-

leen reeds om een vergelijking te maken met het troosteloze khaki-plunje van tegenwoordig. Als hoofddeksel droeg De Potter een shako overtrokken met zwart gefronst wasdoek, afgewerkt met een hoedband en kort vizier; een driekleurige cocarde sierde de voorzijde juist onder een witte vederbos gevat in een geel-metalen kokertje. De jas uit donkergroen laken had een rond-uitgesneden hoge kraag waaruit, zoals de mode van de tijd het voorschreef, de witte punten van het hemd uitpiepten. Twee rijen halfbolle knopen in geel metaal en mouwomslagen in puntvorm, afgeboord met scharlaken bies, bekroonden de jas. De epauletten waren in gouddraad. De patroontas en band in vernist zwart leder versierd met een vergulde leeuwenkop, twee kettingjes en een schildje. De helgroene broek had aan beide zijden een scharlaken band. De zwarte laarzen met sporen in gepolijst metaal droeg hij boven de broek. De sabel met gebogen lemmer stak in een stalen schede. Witte handschoenen gaven de "finishing touch".

Reeds bij de eerste geruchten over het uitbreken van de rellen in Brussel hadden zich in Gent spontaan enkele vrijkorpsen (franc tireurs) gevormd. (4) Deze eenheden waren samengesteld uit, meestal fanatieke, personen met eenzelfde politieke overtuiging die de gemeenschap soms eerder slechte dan goede diensten bewezen. Om moeilijkheden te vermijden werden deze korpsen dan ook op 21 december door de Voorlopige Regering afgeschaft. In dit verband richtte De Graet zich op 24 januari 1831 tot het stadsbestuur. *"Sedert het arrest van het Voorlopig Bewind, dat de compagnies Francs afschaft heeft de burgerwacht te paard geen enkele opdracht meer gekregen. Meerdere kapiteins van de burgerwacht te voet (zonder daartoe opdracht te hebben gekregen van hun kolonel-bevelhebber) lieten mijn ruiters weten dat ze zich moesten melden bij hun compagnie om er dienst te voet te doen. Om alle moeilijkheden te vermijden wil ik u vragen, mijne heren, in het openbaar te verklaren dat de burgerwacht te paard niet is afgeschaft en verder zal optreden om de openbare orde te handhaven"*. (SAG-M25)

Het Schepencollege haastte zich te antwoorden: *"De wacht te paard valt niet onder het arrest. U krijgt geen opdrachten meer omdat de burgerwacht geen geregelde patrouilles meer uitvoerde. We hebben de kolonel Coppens gevraagd de nodige stappen te doen opdat de garde te paard niet meer zou worden gevorderd"*. (SAG-M25) Aansluitend kreeg Coppens volgend bevel: *"La garde à cheval, faisant partie intégrante de la Garde-urbaine et ne tombant pas dans la catégorie des compagnies franches supprimées par l'arrêté du Gouvernement Provisoire, nous avons l'honneur de vous inviter à donner les ordres nécessaires afin que les gardes à cheval ne soient plus appelés pour faire le service à pied. 26 janvier 1831, pour le Bourgmestre P. Hamelinck"*. (SAG-M25)

Toen op 2 februari 1831 de kolonel Gregoire Gent binnenviel om er het gezag van Oranje te herstellen, kwam de burgerwacht niet onder wapens. (8)

De staatsgreep mislukte en het verraad van zowel personen uit het provinciebestuur, het schepencollege, het leger en de burgerwacht kwam aan het licht. (9) Opgehitst door enkele opruiers, die van de situatie profiteerden om de orangisten voorgoed het zwijgen op te leggen, vielen de arbeiders de woningen aan van vermeende verraders, waaronder verschillende wachten te paard. De cavalerie, zwaar gecompromiteerd, had hiermede zijn doodsteek gekregen. (10)

Kolonel Coppens die de kans waarnam nu ook het paardevolk onder zijn bevel te krijgen trad op: *"Den baron Ch. Coppens, kolonel-bevelhebber onzer burgerwacht heeft een commissie benoemd, tot het herzamensstellen der burgerwacht te peêrd. De commissie bestaat uit: Charles Coppens, L. Coppens, jonkheeren A. Pycke, de Schietere de Malstapele, E. Papeleu, A. de Potter en Diericx-Dumortier. Ze zullen zich alle dagen van 5 tot 6 uren in de naermiddag in den bureau van het secretariaat ten stadhuize bevinden. De personen die aan de burgerwacht te peêrd willen deelnemen kunnen zich aanmelden"*. (GvG-17 feb)

Het boterde niet meer bij de cavalerie want het duurde tot 9 maart vooraleer men genoeg vrijwilligers geronseld had om gegraduateerden te kiezen. *"Volgens artikel 33 van de wet van 31 december 1830, gedaan vóór de president van de commissie van openbare veiligheid (11) volgens artikel 28 van dezelfde wet werden op 9 maart 1831 om 6 uur 's avonds gekozen:*

- Kapitein Auguste Pycke, met algemene stemmen.
- Luitenant Auguste De Potter, met 14 stemmen.
- Tweede-luitenant Eugène Papeleu, met 19 stemmen.
- Tweede-luitenant Hubert Waterloos, met 14 stemmen.
- Wachtmeester J. Verplancke, met 12 stemmen.
- Wachtmeester Dierickx Dumortier, met 16 stemmen.
- Brigadier Frans Derudder, met 16 stemmen.
- Brigadier Louis Lebecque, met 13 stemmen.
- Brigadier Theodoor Coppens, met 9 stemmen.
- Brigadier Charles Decoorebyter, met 7 stemmen.

De benoeming van opper-wachtmeester is vakant, de kapitein moet hem kiezen. De compagnie is niet compleet, daarom hebben de leden gevraagd 2 plaatsen van wachtmeester, één voor fourrier en vier voor brigadier open te laten. 9 maart 1831, Charles Coppens kolonel-commandant". (SAG-M25 en GvG-13 mar)

Eind maart wilde Coppens weten wanneer de cavalerie zich zou tooien met de ondertussen reglementair geworden blauwe kiel. Kapitein Pycke antwoordde dat hij wachtte op een besluit dat de Regent binnenkort zou nemen. (SAG-M25) Dat de ruiters nog steeds niet gewild waren de legendarische boerekiel aan te trekken zien we aan het budget van april, waar ze aanspraak maken op 900 gulden waarvan alleen 400 gulden voor de uitrusting van één trompetter.

(873

14 JUL 31.

N° 190. — Besluit bepaelende den uniform der compagnien ruytery van de borgerwacht.

IN NAEM VAN HET BELGISCHE VOLK.

Wy Baron SURLET DE CHOKIER, Regent van België,

Gezien art. 13 der wet van den 22 juny 1831, n° 156 (Staetsblad, n° LXIII), welke het Hoofd van den Staet be- magtigt om den uniform der compagnien artillery en ruytery der borgerwacht te bepaelen ;

Op de voordragt van den Minister der Binnenlandsche Zaeken ;

Hebben besloten en besluyten :

Art. 1. Den uniform der compagnien ruytery van de borgerwacht word bepaeld als volgt :

Schako, in donker groen laeken, van 25 centimeters hoogte : witten galon van $\frac{1}{4}$ centimeters ten hoofde (zilveren galon voor de officieren); zilveren ketenlis (ganse chaînette) met leeuwenhoofden ; vierkante lis (ganse carrée) met twee takken van 13 centimeters, houdende aen de cocarde ; ry- zende cocarde in passementerywerk ; rechte vizier ; witten ga- lon van $1\frac{1}{2}$ centimeter omkeerende op de vizier ; nekvizier in zwart vernis tot vier centimeters van den galon, geboord met eenen witten galon van 7 millimeters (zilveren galon voor de officieren). Onderkeelband in vernist leder met zwarte gisp ; zwarte pluym in nederhangende hanenpluymen ; halfronden witten pompon van 6 centimeters (in zilver voor de officieren).

Rok (habit) in donker groen laeken, gekruyst op de borst met twee reeksen knoopen van acht ieder ; witte hussards- knoopen ; staenden openen halsband en omslagen, bleek groen ; puntig gesnedene opslagen met twee knoopen ; opgekeerde slippen ; langwerpige zakken met dry knoopen : alles voorzien van een ligt groen tusschenbiesje.

Afb. 2. Beschrijving Tenue 1831.

Het verwachte besluit op de tenue van de burgerwacht-cavalerie verscheen de 14e juli. (7) (Afb. 2) Of onze ruiters ooit die nieuwe kledij hebben gedragen weten we niet, nergens vonden we hierover iets terug. Het schilderij, hierboven beschreven, dat De Potter afbeeldt in 1832 met het eerste uniform bewijst natuurlijk niets; de schilder kan het doek zijn begonnen in 1831 en het hebben gesigneerd in 1832, niemand zal het ooit weten.

Toen Willem het wapenstilstandverdrag van 10 november 1830 verbrak en België binnenviel (2 aug 31) om ons met harde hand terug bij de Verenigde Nederlanden te voegen, stond ons leger en de burgerwacht nog in de kinderschoenen. De 1ste ban van de wacht trok, Coppens op kop, richting Maldegem om er de grens te verdedigen. De kolonel kreeg 3 ruiters mee als estafette. Als we de berichten bekijken die op alle uren van de dag in Gent aankwamen, heeft het drietal weinig rust gehad tijdens de Tien-daagse veldtocht. De rest van de compagnie te paard moest samen met de 2e en 3e ban de stad verdedigen en er de openbare orde verzekeren.

Op verzoek van de kersverse koning Leopold kwam het Franse leger ons ter hulp (12 aug) waarop de Hollanders een nieuwe wapenstilstand sloten en zich terugtrokken. Aangezien Willem I de vredesvoorstellen, door de "Londense Conventie" voorgeslagen, niet wilde aanvaarden bleef het "Hollandse gevaar" bestaan en hield men leger en burgerwacht onder de wapens. Twee dagen na de schermutselingen deed kolonel De Maisière, interim kommandant zolang Coppens aan het front verbleef, een oproep: *"De personen die zadel-peêrden bezitten worden aengezocht hun te doen inschrijven op de lijst der burgerwacht te peêrd"*. (GvG-14 aug)

Het patriotisme dat bij de Hollandse aanval terug was opgelaaid was even snel geluwd. Iedereen was het vechten moe en wilde naar huis. Vrijwilligers waren schaars geworden. Een naamlijst opgesteld de 22ste november toont ons dat de compagnie ruiters nu onder bevel van luitenant De Potter (Pycke had reeds vóór de augustus-gevechten, om onbekende reden, ontslag genomen) 48 man sterk was. (Afb. 3) Dit was juist de helft van het eerste vrijwilligerskorps onder De Graet. Als men de namen onder de loep neemt ziet men dat er 32 ruiters overbleven uit de eerste dagen maar er zich geen enkele edelman meer onder bevond.

Vanaf eind 1831 verdween de burgerwacht te peêrd langzaam in de vergeethoek. Nog eenmaal mochten ze een erewacht vormen toen de koning op 10 februari onze stad bezocht. (SAG-M25) Bij de grote wapenschouwing van alle garnizoenstroepen en burgerwacht in mei, werd er geen woord meer gerept over het korps. (GvG-24 mei) Ook toen er op 12 juni 1833 besloten werd het aantal gemobiliseerde wachten op de helft te brengen was er geen sprake meer van de cavalerie. Alleen de "Wegwijzer van Gent" (12) toonde zich barmhartig en vermeldde nog in 1834 de luitenant De Potter als kommandant van het paardevolk, daarna zweeg ook hij in alle talen over de eenheid.

Toen de gouverneur op 1 december 1838 de kolonel Coppens opdroeg hem een rapport te bezorgen over de "georganiseerde cavalerie van de burgerwacht waarvan de controle aan de stad Gent was opgedragen" antwoordde de kolonel: *"De huidige staat van de burgerwacht is niet ernstig te nemen - personne ne bougera-... De cavalerie bestaat niet meer, er moet eerst een reorganisatie van de garde komen vooraleer ze terug op te richten"*. (SAG-M25)

Coppens wist niet dat het nog tot 1861 zou duren vooraleer Gent terug een "Garde te peêrd" zou bezitten.

DE ARTILLERIE COMPAGNIE. 1830-1834.

"Iedere strijdmacht die zich respecteert heeft een artillerie". Dit moeten ook onze voorvaders uit 1830 gedacht hebben want de burgerwacht te voet stond nog in de kinderschoenen toen er reeds gesproken werd over het aanschaffen van grof geschut.

Men wist dat het Hollandse garnizoen van Oudenaarde, dat in oktober door de patriotten uit de stad was verjaagd en in de Gentse citadel beschutting was komen zoeken, ginds kanonnen had achtergelaten. Adjudant-majoor Reyter van de burgerwacht te paard vertrok op 5 oktober, drager van een brief waarin het Schepencollege de collega's van Oudenaarde verzocht hem de achtergelaten veldartillerie te overhandigen, alsook het nodige vervoer te bezorgen. (SAG-M22) *"In de hoofdwacht (op de Kouter) staen ten dienste der burgery twee kanons met schroot geladen en uyt Audenaerde worden nog vier andere verwacht, welke door de bezetting aldaer achter gelaten zyn. Eene batery veldgeschut en twee obitsers zyn dezen nacht uyt Doornyk herwaerts aengebracht door den baron Louis Coppens; dit gescut was vergeleyd door de luytenanten Louis van der Haeghen en Theodoor Stevenotte, door 21 onder-officieren en 20 kanonniërs"*. (GvG-7 okt)

Toen het Gentse vrijwilligerslegioen eind oktober naar Antwerpen trok om er generaal Chasseë en zijn troepen uit de citadel te jagen, ging onze artillerie mee. (4) *"Het grof geschut van het Gendsch Legioen wordt bedient door eenige kanonniërs van het 2e bataillon artillerie militie en door uytgelezene manschappen van onze sapeurs-pompniers"*. (GvG-31 okt) (13)

Eens terug uit de Scheldestad plaatste men de kanonnen op stal en maakten de artilleristen dezelfde perikelen mee als de rest van de burgerwacht. Het Schepencollege, steeds beducht voor een lege schatkist, verzette zich begin 1831 tegen een officiële inrichting van een compagnie artillerie. Als reden gaf de raad op dat tot nu toe de Gentse pompniers steeds de stadsartillerie hadden uitgemaakt en dat ze dit verder konden doen in de schoot van de burgerwacht. *"De pompniers richten een halve battery Artillery op bestaande*

en 1842 G.C.

N ^o d'ordre	Noms & prénoms	Grades	Époque à laquelle l'indiv. a été légalement et librement élu ou nommé	Par qui l'élection ou la nomination a été faite
	Spithoven Charles Louis	Capitaine	14 avril 1831	Les artilleurs
	Devotte Jean	Lieutenant	idem	idem
	Bogaard Auguste	Sous-lieutenant	idem	idem
	Boyer Victor	id.	idem	idem
	Deconraet Felix	adjudant sous-off.	idem	Les officiers
	Heelbaert Edward	sergent-major	idem	le capitaine
	Vanloo Francois	Sergent	24 avril 1831	Les artilleurs
	Van Leeuw Joseph	id.	idem	idem
	Lodovychko Francois	id.	idem	idem
	De Schaepflaer Antoine	id.	idem	idem
	Calonius Jean	id.	idem	idem
	Vandermale Constant	id.	idem	idem
	Colas Edward	id.	idem	idem
	Verheughe Ste	id.	idem	idem
	Dehiepfont Jean	Sergent conducteur	idem	idem
	L'Angla Gustave	Sous-off.	idem	idem
	Albado Jean	Caporal	idem	idem
	Van der Sackh Francois	id.	idem	idem
	Lisemont Jean	id.	idem	idem
	Masquetat Louis	id.	idem	idem
	Mcoutyne Henri	id.	idem	idem
	Faustrero Joseph	id.	idem	idem
	Robbe Pierre	id.	idem	idem
	Van denbyke Gize	id.	idem	idem
		Comp. de		

Afb. 4. SAG-M22.

uyt dry kanonnen van 6 en een obitsers van 15 duym, alles volgens het nieuw model". (SAG-M22 en GvG-6 mar)

De burgerwachten, die tot nu toe het geschut hadden bediend, voelden zich over het hoofd gezien en besloten, tegen de raad in, toch een eenheid op te richten. Op 14 april kozen de manschappen de officieren voor hun compagnie, er kwamen uit de bus:

- Charles Spilthoorn, kapitein (14) met 45 stemmen.
- Jean De Coster, luitenant, met 45 stemmen.
- August Bogaert, onder-luitenant, met 30 stemmen.
- Victor Heyze, onder-luitenant, met 30 stemmen.

Op de dag van de kiezing bestond de compagnie uit: 4 officieren, 11 onderofficieren, 1 fourrier, 8 korporaa's en 48 kanonniërs, allen Gentenaars. (Afb. 4) *"Er wordt hier een Compagnie Artillery der civicque wacht opgerecht, waerover de advocaet Spilthoorn het bevel zal voeren en waer onder zich reeds zestig onzer ingezetenen hebben laten inschryven. Deze artilleristen zyn bestemd tot het bedienen van eene battery van vier kanonnen en twee obitsers". (GvG-17 apr)* De officieren werden op 10 mei door de commissie van Openbare Veiligheid benoemd; het P.V. droeg het handteken van Frans Vergauwen, lid van de commissie. (SAG-M22)

Natuurlijk moest iedereen kunnen zien dat men niet met het gewoon voetvolk te doen had, daarom werd een speciaal hoofddeksel ontworpen: *"Hooge schako in zwart wasdoek, waarop 2 gekruiste kanonnen en een koperen kinband de pompon en flamme zyn in roode wol". (SAG-M22)* De blauwe kiel met rode biesjes bleef bewaard maar men droeg er rode epauletten bij. Samen met zijn officieren, gecompromiteerd in de zaak van de "Association Nationale Belge" waarvan de leden ijverden om van België een republiek te maken, vluchtte Spilthoorn naar Frankrijk. (15) Het bevel werd overgedragen aan de vroegere adjudant Decontreras, met de graad van luitenant. *"De compagnie Artillery van de burgerlyke wacht door luitenant Decontreras aengevoerd was te Mariakerke gestationeerd, alwaer de heer Valentyn Kervyn, kapitein van de 1ste Ban dier gemeente, onze artilleristen, die gene battery hadden, zyne twee schoone metale kanonnen wel heeft willen leenen". (GvG-20 jul)*

De Regent, baron Surlet de Chokier, vaardigde op 15 juli het "Besluit bepaelende den uniform der compagnien artillery van de burgerwacht" uit. Van nu af aan konden de kanonniërs zich tooien met vest en broek in donkerblauw laken. De jas sloot met 2 rijen van 8 knopen en had een opstaande kraag waarop een koperen granaat. Twee rode epauletten voor soldaat, gemengd rood en goud voor onder-officier en goud voor officier. De broekspijpen waren versierd met een rode band (goud voor officier). Een 25 cm. hoge shako met rode galon, cocarde, 2 gekruiste kanonnen waarop een granaat, koperen kinband en rode pompon met zwarte pluim voltooide het

uniform (alle versieringen in goudkleur voor officieren).

Tijdens de tien-daagse veldtocht hielp de compagnie de grens verdedigen in de omgeving van Sint-Niklaas. Na de gevechten keerde ze naar Gent terug met achterlating van het geschut in Sint-Niklaas, waar men een artilleriepark vormde. (SAG-M 22) De bevelhebber van de legerartillerie kreeg de opdracht twee kanonnen af te staan aan de collega's van de burgerwacht, die de dringende raad kregen veel te oefenen.

Op 27 september legden, de ondertussen tot kapitein bevorderde Decontreras en zijn officieren de eed af in de handen van burgemeester Van Crombrugge.

De desertiekoorts moet ook onze kanonnières hebben aangegrepen want de GvG van 16 oktober klaagde: *"Onze artillery is op beweegbare voet gebracht ze is zwak aan manschappen en op verre na niet voltallig. Nauwelyks 40 man melden zich op de oefening"*. Toch stuurde de militaire overheid de eenheid naar het front. *"De Artillery Compagnie zal eerdaags naar Westcappele en Hazegras vertrekken om er de positiestukken te bedienen"*. (GvG-19 okt) De manschappen bleven de ganse mobilisatieperiode aan het front.

In een staat van 31 mei 1833 zien we dat de compagnie bestond uit 4 officieren, 8 onder-officieren, 8 korporaa's, 2 trompetters en 84 kanonnières. De officieren waren: kapitein De Contreras, luitenant Theodor Van Cleemputte en de onder-luitenanten Jean Alloncius en Antoine De Schaufelder. Toen einde 1833 de burgerwacht op vredesvoet werd gesteld, ging het de artillerie zoals de rest van de burgerwacht. Het volk zelf was het soldaatje spelen hartgrondig beu en ook de overheid verloor de interesse aan de burgersoldaten. De wegwijzer van Gent vermeldde de artillerie voor het laatst in 1834.

HET MUZIEKKORPS 1831-1834.

De Gentse burgerwacht bestond reeds 5 maand en nog was er geen muziekkorps. Stel je voor, alle parades zonder lustig deuntje, benoemingen van officieren zonder serenade, ontvangst van personaliteiten gespeend van de juist gecomponeerde Brabançonne... het kon niet blijven duren! *"De heeren De Coster, Reinier, Luycks en andere hebben zich aangeboden voor het uytmaken van het muziek-corps der civique wacht dezer stad, waer van zy de uniform zullen dragen. Het corps zal geplaetst zyn onder voor-*

de Gand.

Les Membres du Corps de Musique porteront la blouse en toile
 bleue, garnie de liserés rouges, agraffés et boutons dorés; le cordon en laine
 verte; l'Épée et le Ceinturon, garni d'une bande; les Boutes-Épaulettes
 en laine jaune à fond rouge; le Schako en Carton, recouvert de
 toile bleue, orné du Lion d'Espagne, et Chermont de pompon blanc,
 avec tulipe dorée indiquant un Panache en crin rouge; le pantalon
 en drap avec deux bandes rouges.
 Le Capitaine de Musique aura les épaulettes et fleurons en or.
 Le Chef de Musique aura pour Marqué distinctif le
 Panache en crin blanc et le Pompon d'or. Les Boutes-Épaulettes
 ornées en or, le fond est de drap rouge. Le Cordon en rouge,
 agraffé d'or et les Glands en or; le ceinturon comme les officiers,
 indiquant la dragonne.
 Le Sous-Chef aura le panache en crin ~~blanc~~ et le pompon
 d'or. Les Boutes-Épaulettes garnies en or, le fond rouge, traversé
 par deux lignes d'argent et le dessous aussi en drap rouge. Le
 fond en rouge et les glands garnis en or; le ceinturon des officiers,
 indiquant la dragonne.
 Le Lieutenant-Coronaire aura le panache en crin blanc
 et le pompon d'or. Les Boutes-Épaulettes garnies en or,
 le fond en drap rouge, traversé par une ligne d'argent et le
 dessous aussi en drap rouge. Le Cordon en rouge et les glands
 agraffés en or; le ceinturon comme les officiers indiquant la dragonne.
~~Les Membres du Corps de Musique porteront la blouse en toile bleue, garnie de liserés rouges, agraffés et boutons dorés; le cordon en laine verte; l'Épée et le Ceinturon, garni d'une bande; les Boutes-Épaulettes en laine jaune à fond rouge; le Schako en Carton, recouvert de toile bleue, orné du Lion d'Espagne, et Chermont de pompon blanc, avec tulipe dorée indiquant un Panache en crin rouge; le pantalon en drap avec deux bandes rouges.~~
 Les Membres du Corps de Musique porteront la blouse en toile
 bleue, garnie de liserés rouges, agraffés et boutons dorés; le cordon en laine
 verte, qui traversera le fond rouge de la blouse
 et les Boutes-Épaulettes, et auront en outre les glands ornés de
 l'Épée.

Approuvé par Nous Colonel Commandant
 de la Garde Civique de Gand.

Gand, le 9 Mars 1858

J. P. P. P.

zitterschap van Frans Vergauwen en onder het bestuer van den heer d'Hollander". (GvG-24 feb 31)

Was het uit liefde voor de muze of was het voor het ontduiken van de voorgeschreven militaire oefeningen, wie weet, maar de kandidaten stroomden toe. *"Het muziek-corps telt reeds 60 leden". (GvG-6 mar)*

Kolonel Coppens had de eer, op 10 maart de directie van het korps dat de naam "Musique de l'Etat-Major de la Garde Civique de la ville de Gand" droeg, te benoemen. De staf bestond uit:

- F. Vergauwen, kapitein president.
- J. D'Hollander, chef de musique.
- De Caster, sous-chef de musique
- T. De Coninck, inspecteur
- B. Reniers, schatbewaarder.
- D. De Buscher, secretaris.
- E. De Somere, lid.
- J. Andries, lid.

Het ging een vaart bij het gezelschap dat uitsluitend uit goeude Gentenaars bestond. De controlestaat van 23 april spreekt reeds van 80 leden, waarvan 40 in de fanfare, allen amateurs en gekleed op eigen kosten. De muzikanten hadden dezelfde uniform gekozen als hun collega's uit Brussel: blauwe kiel met rode biesjes en vergulde knopen. Een schouderkoord in rode wol en gele conter-epauletten (16) op rode ondergrond. Kartonnen shako met zwart wasdoek overtrokken met op het front een vergulde Belgische leeuw be kroond met een witte pompon en rode vlam. Een gordel met gesp, waaraan een sabel, vervulde de dracht. (SAG-M25) (Afb. 5)

Een schrijven aan de gouverneur met de bede het korps officieel te aanvaarden, kreeg een teleurstellend antwoord: *"De wet van 31 december 1830 voorziet geen muziekkorps. Iedereen mag echter, op eigen kosten, een dusdanige vereniging oprichten". (SAG-M25)*

Er werd duchtig geoefend bij het "musique de l'état-major" want begin juli traden ze reeds in de openbaarheid. *"Het muziek-korps onzer burgerwacht geeft morgen ten zes uer en half des avonds hier haer eerste concert in de zael van Rhetorica op de houtley". (GvG-6 jul)*

De leden die gedacht hadden aan de gewone dienst te ontsnappen hadden zich vergist. Toen de Hollanders op 2 augustus onze grenzen overschreden moesten ze wel degelijk de instrumenten wegbergen en het land helpen verdedigen. *"Het muziek-corps van de garde-civique moet zich by de compagnies voegen". (GvG-7 aug)* Hadden onze muzikanten op het concertpodium het respect van hun stadsgenoten weten te verkrijgen dan verloren ze dit op het strijdtoneel. *"Het muziek-corps van den eersten ban onzer burger-wacht, het welk van de laetste niet is geweest om by het gevecht van Maldegem het hazenpad te kiezen en waer van zommige ledematen in de gevangenis van Eeckloo hunne kleyn moedigheid bezuert hebben, heeft gisteren den dapperen kolonel Coppens met een serenade vereerd". (GvG-21 aug)*

Na de tien-daagse veldtocht werden de repetities gehouden in de grote zaal

Corps de Musique

DE LA

GARDE CIVIQUE DE LA VILLE DE GAND.

Monsieur, vous êtes prévenu que vous devrez vous rendre aujourd'hui Mardi, 30 Août 1831, à six heures précises du soir, à la grande salle de l'Hôtel-de-Ville, en uniforme et muni de votre Instrument, Pupitre et Cahiers de musique.

L'appel se fera à l'heure fixe, et les Membres qui n'y seront pas présents, seront mis à l'amende. Les réclamations devront être faites par écrit, et adressées au Lieutenant-Secrétaire.

La Répétition qui devait avoir lieu demain est remise à la semaine prochaine.

Le Lieutenant-Secrétaire,
DÉSIRÉ DE BUSSCHER.

Afb. 6. SAG M22. Oproep tot repetitie.

van het stadhuis of in het lokaal "Rhétorique" aan de Houtlei. (Afb. 6) Onder de kundige leiding van Vergauwen en d'Hollander bereikte het gezelschap een hoog niveau. Begin 1832 telde het korps 115 leden. (SAG-M25) Midden hetzelfde jaar ontstond er ruzie. Aangezien alle muzikanten vrijwilligers waren kon men ze niet tot spelen verplichten. Het eindresultaat van de discussies was dat men de vereniging ontbond. De leden vormden nu, ieder in zijn legioen, een nieuwe harmonie, zodat de burgerwacht einde 1832 over vier muziekkorpsen beschikte! Verder verging het de muzikanten zoals de rest van de wacht. De interesse brokkelde meer en meer af en na 1834 hoorde men niets meer over het korps.

Roger VAN AERDE

NOTEN

1. J.B. De Graet: Récit des troubles et des évènements qui ont eu lieu dans la ville de Gand à l'époque de la révolution de 1830. -1856-
2. Louis Papeians de Morchoven dit van der Strepen, jonker, geboren te Gent op 19 ventose an IX (9 maart 1801) en gestorven in Gent op 27 maart 1863. Huwde op 5 juni 1833 met Adèle Gabrielle Damiens. De jonker richtte de eerste burgerwacht te paard op in zijn geboortestad (1830). Nadien nam hij dienst bij het nieuw opgerichte 2e Jagers te Paard (1831). De koning benoemde hem tot kapitein op 26 oktober 1831. Hij verliet de dienst als

kolonel van de cavalerie.

Met dank aan baron Werner Papeians de Morchoven uit Waterloo.

3. R. Van Aerde: De Omwenteling van 1830 te Gent. Dagverhaal.
In: G.T. 15 mei 1980.
4. Het Gentse vrijwilligerslegioen voor Antwerpen en de Vrijkorpsen bespreken we later in de serie.
5. Luitenant De Potter was reeds eind 1831 bevelhebber van de burgerwacht te paard. Zie verder in het verhaal.
6. Museum van Folklore, Kraanlei Gent. Schilderij door O. Levape 1832. A. De Potter, commandant Garde Urbaine à cheval devant l'hôtel de ville.
7. Besluit van de Regent 14 juli 1831 "bepaelende den uniform der compagnien ruytery van den borgerwacht".
8. R. Van Aerde: De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid.
In: G.T. 15 maart en 15 mei 1981.
9. A. Eenens: Les conspirations militaires de 1831; Tome I. -1875-
10. Gerretson: Mouterij en scheuring. Tome I. 1830. In een brief aan de prins van Oranje schreef Gregoire dat hij gedacht had "dat we zouden ondersteund worden door de vrijkorpsen en de burgerwacht".
11. Na het mislukken van de "putch" van 2 februari waren de burgemeester en het schepencollege uit hun functie ontslagen en vervangen door een commissie van openbare veiligheid waarin Charles Coppens, Van de Poele, kommandant van de brandweer, en de advocaten De Souter en Spilthoorn de lakens uitdeelden.
12. Wegwijzer der Stad Gent 1834. p. 263. Ook in 1833 vermeldde de wegwijzer De Potter als kommandant.
13. De manschappen van het 2e bataljon artillerie waren gedeserteerd uit de citadel. De Gentse brandweer had steeds de artillerie van de stad uitgemaakt. Zie hiervoor "De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid". In G.T. 15 mei 1981.
14. Spilthoorn Charles Louis, geboren te Kruishoutem op 12 oktober 1804. Doktor in de Rechten in 1829. Door zijn democratisch-republikeinse ingesteldheid kwam hij in juli 1831 in moeilijkheden. Hij vluchtte naar Frankrijk en werd bij verstek ter dood veroordeeld. Hij verbleef in Amerika tot 1869. Terug in België installeerde hij zich in Brussel waar hij op 12 september 1872 overleed.
15. R. Van Aerde: Orangist? Patriot? Republikein? Royalist? Het woelige jaar 1831 te Gent.
In: G.T. 15 januari 1987.
16. Conter-epauletten zijn schouderstukken zonder franjes.